

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:

His Holiness the Dalai Lama, Archbishop Desmond Tutu
with Douglas Carlton Abrams

THE BOOK OF JOY: FINDING ENDURING HAPPINESS
IN AN UNCERTAIN WORLD

Copyright © 2016 by The Dalai Lama Trust, Desmond Tutu,
and Douglas Abrams

Photographs on pp. 140, 250, and 291 copyright © Miranda Penn Turin.

Photographs on pp. 6, 8, 12, 28, 58, 69, and 155 copyright © Tenzin Choejor.

Translation Copyright © 2016 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-01827-1

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

DALAJ-LAMA

I

DEZMOND

TUTU

U saradnji sa Daglasom Abramsom

*Kako pronaći trajnu sreću
u ovom nestalnom svetu*

BRAĆA PODUŠI

Preveo Mirko Bižić

Beograd, 2016.

SADRŽAJ

Poziv na radost	7
Uvod	9
<i>Dolazak: Mi smo krhka bića.</i>	16

PRVI DAN

Priroda istinske radosti

Zašto nismo mrzovoljni?	31
Ništa lepo ne dolazi bez izvesne patnje	42
Da li ste se odrekli uživanja?	48
Naša najveća radost	54
<i>Ručak: Susret dvojice nestašnih ljudi je čudesan</i>	59

DRUGI I TREĆI DAN

Prepreke za radost

Vi ste remek-delo u nastajanju	73
Strah, stres i strepnja: Bio bih veoma nervozan	81
Frustracija i gnev: Vikao bih	88
Tuga i bol: Teška vremena čvršće nas međusobno povezuju	95
Očajanje: Svet je u takvom haosu	99
Usamljenost: Nema potrebe za upoznavanjem	106
Zavist: Taj momak ponovo je prošao ovuda u svom <i>mercedesu</i>	113
Patnje i prepreke: Prolazak kroz teškoće	121
Bolest i strah od smrti: Radije bih otišao u pakao	132
<i>Meditacija: Sada ću vam reći jednu svetu tajnu</i>	141

ČETVRTI I PETI DAN
Osam stubova radosti

1. Perspektiva: Postoje mnogi različiti uglovi gledanja na stvari	159
2. Poniznost: Pokušavao sam da delujem skromno i smerno	167
3. Humor: Smeh i šala mnogo su bolji	176
4. Prihvatanje: Jedino mesto gde promena može da počne	183
5. Opraštanje: Oslobođanje sebe od prošlosti	188
6. Zahvalnost: Srećan sam što sam živ.	197
7. Saosećanje: Nešto što želimo da postanemo	205
8. Velikodušnost: Ispunjeni smo radošću	215
<i>Proslava: Pesma i igra na ulicama Tibeta.</i>	<i>227</i>
<i>Upražnjavanje radosti</i>	<i>251</i>
Upražnjavanje radosti.	251
Izrazi zahvalnosti	287
Biografije autora	293

Poziv na radost

Za proslavu jednog od naših posebnih rođendana sastali smo se na nedelju dana u Daramsali da uživamo u svom prijateljstvu i stvorimo nešto za šta se nadamo da će biti rođendanski poklon za druge. Možda ne postoji ništa radosnije od rođenja, a ipak se toliki deo života provodi u tuzi, stresu i patnji. Nadamo se da će ova knjižica biti poziv na više radosti i više sreće.

Nikakva mračna sudbina ne određuje budućnost. Mi je određujemo. Svakog dana i svakog trenutka u stanju smo da obnavljamo svoj život i sam kvalitet ljudskog postojanja na planeti. To je moć kojom raspolazemo. Radost i sreća ne mogu se pronaći u stremljenju bilo kom dostignuću ili cilju. One se ne nalaze u bogatstvu ili slavi. Nalaze se jedino u ljudskom umu i srcu, i nadamo se da ćete ih tamo i pronaći.

Daglas Abrams, koji je ljubazno pristao da nam pomogne u ovom projektu, intervjuisao nas je tokom nedelju dana u Daramsali. Tražili smo od njega da ispreplete naše glasove i ponudi svoj kao pripovedač, kako bismo mogli da podelimo s drugima ne samo svoje stavove i iskustva nego i ono za šta su naučnici i drugi ljudi ustanovili da su izvori radosti. Ne morate da nam verujete. Zapravo, ništa od onoga što kažemo ne treba doživljavati kao element vere. Mi delimo s vama ono čemu su svedočila dvojica prijatelja, iz veoma različitih svetova, i ono što su naučila u svojim dugim životima. Nadamo se da ćete

Dalaj-lama i Dezmond Tutu

otkriti da je ono što je ovde rečeno istina tako što ćete to primeniti na vlastiti život.

Svaki dan je nova mogućnost da se počne iznova. Svaki dan je vaš rođendan.

Neka ova knjiga bude blagoslov za sva osećajna bića i za svu božju decu – uključujući i vas.

TENZIN GJATSO, NJEGOVA SVETOST DALAJ-LAMA
DEZMOND TUTU, NADBISKUP EMERITUS* JUŽNE AFRIKE

* Penzionisan, koji se povukao, ali zadržava titulu i zvanje. (Prim. prev.)

Uvod

Daglasa Abramsa

Kada smo izašli iz aviona na malom aerodromu, praćeni zaglušujućim zavijanjem mlaznih motora, dok su se nad nama nadnosili snegom pokriveni obronci podnožja Himalaja, dva stara prijatelja su se zagrlila. Nadbiskup je nežno dodirnuo dalaj-lamine obraze, a dalaj-lama je napucao usne kao da nadbiskupu šalje poljubac. Bio je to trenutak ogromne naklonosti i prijateljstva. U pripremama za posetu, koje su trajale godinu dana, bili smo sasvim svesni šta bi ovaj susret mogao da znači za svet, ali uopšte nismo shvatali šta bi nedelju dana provedenih zajedno moglo da znači za njih dvojicu.

Pokušaj da se s drugima podeli nedelju dana dijaloga koji je vođen u Daramsali, u Indiji, u dalaj-laminom boravištu u egzilu, bio je velika povlastica i zastrašujuća odgovornost. Nadam se da ću u ovoj knjizi podeliti s vama njihov intimni dijalog, ispunjen naizgled beskrajinim smehom i prožet mnogim bolnim trenucima ljubavi i gubitka.

Iako su se sreli samo nekoliko puta, među njima je nastala povezanost koja je nadilazila kratko vreme provedeno zajedno, i obojica su smatrali onog drugog svojim „netašnim duhovnim bratom“. Nikada ranije nisu imali priliku, kao što je verovatno neće imati ni posle, da provedu toliko vremena u društvu onog drugog, uživajući u radosti svog prijateljstva.

Teški koraci smrtnosti nikada nisu daleko od naših razgovora. Naš putni raspored morao je da se preradi dva puta kako bi nadbiskup mogao da prisustvuje sahranama svojih kolega. Pošto su se zdravstveni problemi i svetska politika zaverili da ih drže razdvojene, shvatili smo da bi ovo mogao biti poslednji put da provedu neko vreme zajedno.

Nedelju dana sedeli smo pod blagom svetlošću, pažljivo podešenom da ne smeta osetljivim dalaj-laminim očima, okruženi s pet video-kamera. Tokom našeg pohoda ka razumevanju radosti, objasnili smo mnoge od najdubljih tema u životu. Bili smo u potrazi za istinskom radošću koja ne zavisi od promenljivosti okolnosti. Takođe, znali smo da ćemo morati da prevaziđemo prepreke koje tako često mogu da učine našu radost neuhvatljivom. I najzad, bilo je izvanredno iskustvo slušati ih kako izdvajaju osam stubova radosti – četiri stuba uma i četiri stuba srca – koji su osnov radosnijeg života. Ova dvojica velikih duhovnih vođa saglasili su se o najvažnijim principima i ponudili i prosvetljujuće razlike u mišljenju, dok smo pokušavali da izdvojimo uvide koji bi mogli pomoći nama ostalima da pronađemo trajnu sreću u uvek promenljivom i često bolnom svetu.

Svakog dana imali smo priliku da pijuckamo topao *dardžiling* čaj i lomimo hleb – tibetansku pljosnatu pogaču. Svi koji su radili na snimanju intervjua bili su pozvani da se pridruže ovom svakodnevnom ispijanju čaja i ručku. Jednog posebnog jutra, dalaj-lama je čak pozvao nadbiskupa u svoj privatni stan na vežbu meditacije, i nadbiskup je pričestio dalaj-lamu, što je obred uglavnom rezervisan za one koji pripadaju hrišćanskoj veri.

Najzad, na kraju nedelje, proslavili smo dalaj-lamin rođendan u Tibetanskom dečjem selu, jednom od internata za decu koja su napustila Tibet, gde ih kineske vlasti sprečavaju da dobiju obrazovanje zasnovano na tibetanskoj kulturi i jeziku. Roditelji često šalju decu, ne stariju od pet godina, preko planinskih prelaza, s vodičima koji su obećali da će ih dovesti u jednu od dalaj-laminih škola. Teško je i zamisliti koliko se roditeljima slama srce dok šalju decu daleko od sebe, znajući da ih neće ponovo videti duže od deset godina, ako ih ikada više i vide.

Usred ovog društva izloženog traumi, više od dve hiljade učenika i njihovih učitelja uživalo je dok je dalaj-lama, kome kao budističkom monahu njegovi manastirski zaveti brane ples, izvodio svoje prve oklevajuće plesne korake ohrabren nadbiskupovim nezaustavljivim bugijem.

Dalaj-lama i nadbiskup Tutu jesu dvojica velikih duhovnih majstora našeg vremena, ali su i moralne vođe koje prenose sopstvene tradicije i uvek govore imajući u vidu čovečanstvo kao celinu. Njihova hrabrost i otpornost, kao i istrajna nada u čovečanstvo, nadahnjuju milione ljudi koji odbijaju da podlegnu pomodnom očajanju i cinizmu koji prete da nas sve preplave. Njihova radost očigledno nije lagodna ili površna, nego prekaljena vatrom nedaća, represije i borbe. Dalaj-lama i nadbiskup Tutu zapravo nas podsećaju na činjenicu da je radost naše rođenjem stečeno pravo, i to još fundamentalnije od sreće.

„Radost je“, kao što je rekao nadbiskup u toku tih nedelju dana, „mnogo veća od sreće. Dok se sreća često posmatra kao nešto zavisno od spoljašnjih okolnosti, za radost to ne važi.“ Ovo stanje uma – i srca – mnogo je bliže i dalaj-laminom i nadbiskupovom razumevanju onoga što pokreće naš život i što nas na kraju dovodi do ispunjenog i smislenog življenja.

Razgovarali su o onome što je dalaj-lama nazvao „samom svrhom života“ – o cilju izbegavanja patnje i otkrivanja trajne sreće. Oni su jedan s drugim i s nama ostalima podelili svoju teško stečenu mudrost o tome kako živeti s radošću kada smo suočeni s neizbežnom tugom. Zajedno su istražili način na koji možemo transformisati radost iz kratkotrajnog *stanja* u istrajnu *osobinu*, iz prolaznog osećanja u trajni način postojanja.

Ova knjiga zamišljena je od samog početka kao trospratna rođendan-ska torta.

Prvi sprat je dalaj-lamino i nadbiskupovo *učenje* o radosti: da li je zaista moguće biti radostan, čak i kada smo suočeni sa svakodnevnim problemima – od frustriranosti zbog jutarnjih gužvi u saobraćaju do straha da nećemo moći da obezbedimo sve što je potrebno za porodicu, od besa prema onima koji su nam naneli nepravdu do gubitka onih koje volimo, od pustošenja koja nanose bolesti do bezdana smrti? Kako da prihvatimo stvarnost svog života, ništa ne poričući, ali da prevaziđemo bol i patnju koji su neizbežni? A čak i kada nam je život dobar, kako da živimo u radosti kada toliki drugi pate: kada nemilosrdno siromaštvo lišava ljude budućnosti, kada nasilje i terorizam ispunjavaju naše ulice, i kada ekološko pustošenje ugrožava i samu mogućnost života na našoj planeti? Ova knjiga jeste pokušaj ne samo da se odgovori na ova pitanja nego i da se očuva ono što su ova dvojica izuzetnih vođa otkrili u svojim dugim životima.

Drugi sprat napravljen je od najnovije *nauke* o radosti, a i od svih drugih kvaliteta za koje dvojica duhovnih vođa veruju da su suštinski važni za trajnu sreću. S novim naučnim otkrićima o mozgu i iz oblasti eksperimentalne psihologije, sada postoje mnogi duboki uvidi u ljudski napredak.

Dva meseca pre ovog putovanja ručao sam s neurologom Ričardom Dejvidsonom, jednim od pionira u proučavanju mozga i sreće. On je u svojoj laboratoriji, takođe, proučavao osobe koje meditiraju i otkrio da meditacija donosi merljive koristi mozgu. Sedeli smo u bašti jednog vijetnamskog restorana u San Francisku, dok je stalni vetar mrsio sedo-crne čuperke njegove dečачke frizure. Dok smo jeli prolećne rolnice, profesor Dejvidson rekao mi je kako mu je dalaj-lama priznao da je došao do otkrića da je meditacija dobra za mozak, i da je njemu veoma inspirativna za ustajanje iz kreveta kako bi seo i usredsredio um. Ako je dalaj-lami potrebna nauka da motiviše njegovo duhovno delovanje, nama ostalima verovatno je potrebna još više.

Prečesto posmatramo duhovnost i nauku kao dve suprotstavljene sile koje drže jedna drugu za gušu. Ipak, nadbiskup Tutu izrazio je uverenost u ono što je nazvao „istinom koja se potvrđuje sama po sebi“ – kada mnoge različite oblasti znanja ukazuju na isti zaključak.

Slično tome, dalaj-lama čvrsto je verovao kako je važno pobrinuti se da ova knjiga ne bude ni budistička ni hrišćanska, nego univerzalna, podržana ne samo stavovima ili tradicijama nego i naukom. (Da otkrijem sve do kraja: ja sam Jevrejin, iako se uz to izjašnjavam kao sekularista – tako da sve pomalo zvuči kao šala: budista, hrišćanin i Jevrejin ulaze u bar...)

Treći sprat rođendanske torte jesu *priče* o celonedeljnom boravku u Daramsali s dalaj-lamom i nadbiskupom Tutuom. Ovim ličnim i iz prve ruke napisanim poglavljima namera je da omogućće čitaocu da se pridruži putovanju od prvog zagrljaja do konačnog rastanka.

Takođe, za kraj knjige uvrstili smo izbor upražnjavanja radosti. Oba učitelja podelila su s nama svoje dnevne vežbe, uporišta svojih emocionalnih i duhovnih života. Cilj nije da se napravi recept za radostan život, nego da se ponude neke od tehnika i predanja koje su služile dalaj-lami i nadbiskupu, i bezbrojnim drugim ljudima u njihovim tradicijama. Nadajmo se da će vam ove praktične vežbe pomoći da prihvatite učenja, nauku i priče i da ih primenite u sopstvenom životu.

Imao sam privilegiju da radim s mnogim velikim duhovnim učiteljima i naučnim pionirima našeg vremena, pomažući im da prenesu svoje uvide drugima. (Mnogi od ovih naučnika velikodušno su doprineli ovoj knjizi svojim istraživanjima.) Siguran sam da je moja opčinjenost – u redu, opsesija – radošću počela dok sam odrastao u domu ispunjenom ljubavlju, na koji je svoju senku ipak bacala crna napast depresije. Pošto sam video i iskusio takav bol u veoma ranom uzrastu, znao sam da se veliki deo ljudske patnje dešava u našem srcu i glavi. Sedam dana u Daramsali izgledali su kao izuzetan i izazovan vrhunac ovog životnog putovanja.

Kao predstavnik javnosti, sedeo sam tamo pet dana praveći intervjue, gledajući u oči dvojicu najsaosećajnijih ljudi na svetu. Vrlo sam skeptičan u pogledu magičnih osećanja koja neki pripisuju provođenju vremena u prisustvu duhovnih učitelja, ali još od prvog dana shvatio sam da glava počinje da mi bridi. To je bilo zapanjujuće iskustvo,

ali možda je, jednostavno, bilo primer za to kako su moji neuroni-ogledala*, te specijalne moždane ćelije za saosećanje, obradili ono što sam video u očima dvojice ljudi krajnje ispunjenih ljubavlju.

Na svu sreću, nisam bio sâm u zahtevnom zadatku beleženja njihove mudrosti. Tupten Džinpa, dalaj-lamin glavni prevodilac više od trideset godina i budistički učenjak, pravio mi je društvo od početka do kraja. On je godinama bio budistički monah, ali se odrekao odore radi bračnog i porodičnog života u Kanadi, što ga je činilo savršenim prevodiocem između različitih svetova i jezika. Sedeli smo zajedno tokom dijaloga, ali Džinpa mi je, takođe, pomogao da priprelim pitanja i prevedem odgovore. Postao mi je blizak saradnik i drag prijatelj.

Pitanja, takođe, nisu bila samo naša. Pozvali smo svet da postavlja pitanja o radosti i, mada smo, kako se ispostavilo, imali samo tri dana da ih sakupimo, primili smo ih više od hiljadu. Fascinantno, najčešće postavljano pitanje nije bilo kako da otkrijemo sopstvenu radost, nego kako uopšte da živimo s radošću u svetu tako punom patnje.

Za nedelju dana koje su proveli zajedno, njih dvojica često su pretili jedan drugom prstom u šaljivom neslaganju i hvatali jedan drugog za ruku u nežnom prijateljstvu. Za vreme našeg prvog zajedničkog ručka nadbiskup Tutu ispričao je priču o jednom govoru koji su njih dvojica zajedno održali. Dok su se spremali da izađu na pozornicu, dalaj-lama – svetska ikona saosećajnosti i mira – pretvarao se da davi svog starijeg duhovnog brata. Nadbiskup se okrenuo prema njemu i rekao: „Hej, kamere nas snimaju, ponašaj se kao *sveti* čovek.“

Ova dvojica ljudi podsećaju nas da je važan naš izbor načina na koji se ponašamo svakog dana. Čak i sveti ljudi moraju da se ponašaju kao sveti ljudi. Ali način na koji zamišljamo da se sveti ljudi ponašaju, ozbiljno i strogo, bogobojažljivo i uzdržano, teško da je način na koji ova dvojica ljudi dočekuju svet ili jedan drugoga.

* Grupa nervnih ćelija u mozgu koja se aktivira na isti način kada organizam posmatra neku akciju kao i da je sam izvodi. Ovi neuroni poput ogledala odražavaju akciju ponašanja druge jedinke kao da je izvodi sama jedinka nad kojom se vrši naučno posmatranje. (Prim. prev.)

Nadbiskup Tutu nikada nije tvrdio da je svetac, a dalaj-lama sebe smatra običnim monahom. Oni nam nude odraz stvarnih života proživljenih u bolu i haosu usred koga su uspjeli da otkriju nivo mira, hrabrosti i radosti kakvima i mi možemo da težimo u sopstvenim životima. Njihova želja nije samo da u ovoj knjizi prenesu drugima svoju mudrost nego i svoju ljudskost. Patnja je neizbežna, govorili su nam oni za tih nedelju dana koje su proveli zajedno, ali način na koji reagujemo na tu patnju naš je izbor. Čak ni represija ili okupacija ne mogu nam oduzeti ovu slobodu da biramo svoju reakciju.

Sve do poslednjeg trenutka nismo znali da li će lekari dopustiti nadbiskupu da putuje. Rak prostate se vratio, i ovoga puta sporo je reagovao na lečenje. On je sada podvrgnut eksperimentalnom postupku za koji tek treba da se vidi da li će uspeti da odagna rak. Kada smo sleteli u Daramsalu, najviše su me iznenadili uzbuđenje, iščekivanje i možda primesa zabrinutosti na nadbiskupovom licu, koji su se mogli primetiti u njegovom širokom osmehu i svetlucavim plavosivim očima.

Možda se čak i veliki duhovni majstori pomalo uzbude, a možda i pomalo unerveže pre iskustva koje se doživljava jednom u životu.

Dolazak: Mi smo krhka bića

„**M**i smo krhka bića, i iz te slabosti, a ne uprkos njoj, otkrivamo mogućnost za istinsku radost“, rekao je nadbiskup Tutu dok sam mu dodavao njegov tanki crni štap sa srebrnom drškom u obliku hrtu. „Život je pun izazova i prepreka“, nastavio je. „Strah je neizbežan, kao što je i bol i, konačno, smrt. Uzmimo za primer povratak raka prostate – pa, to zaista usredsređuje um.“

Jedna od nuspojava lekova koje nadbiskup uzima jeste iscrpljenost, te je on prespavao najveći deo leta do Indije, sa čebetom bež boje navučenim preko glave. Nameravali smo da razgovaramo tokom leta, ali san je bio najvažniji, i sada, dok smo se bližili Daramsali, pokušavao je da brzo podeli svoje misli sa mnom.

Svratili smo u Amricar kako bi mogao da se odmori i zbog toga što je aerodrom u Daramsali bio otvoren samo nekoliko sati dnevno. Tog jutra posetili smo slavni Harmandir Sahib, najsvetije mesto u religiji Sika. Gornji spratovi obloženi su zlatom, pa otuda i njegov popularni naziv, Zlatni hram. Postoje četvora vrata koja vode u *gurdvaru*, što simbolizuje tradicionalnu otvorenost prema svim narodima i verama. Ovo je izgledalo kao prikladno mesto da izrazimo poštovanje, pošto smo krenuli na međuverski sastanak koji će uvesti dve velike svetske religije, hrišćanstvo i budizam, u duboki dijalog.

Kada smo se umešali u gužvu među stotinu hiljada posetilaca koji dnevno obišu hram, primili smo poziv. Rekli su nam da je dalaj-lama

odlučio da dočeka nadbiskupa na aerodromu, što je retka počast koja se ukazuje samo retkima u beskrajnom nizu dostojanstvenika koji dolaze da mu iskažu poštovanje. Rekli su nam da je već krenuo tamo. Istrčali smo iz hrama i vratili se na aerodrom, gurajući nadbiskupa u kolicima, s ćelavom glavom pokrivenom narandžastom maramicom, što je znak poštovanja koji se zahteva od posetilaca hrama, i zbog čega je izgledao kao neki živopisni gusar.

Kombi je pokušavao da se probije kroz ulice Amricara zagušene saobraćajem, praćen simfonijom automobilskih sirena, dok se masa pešaka, biciklista, automobila, skutera i životinja gurala da prođe. Ulice su bile oivičene betonskim zgradama iz kojih je armatura štrčala u uvek nedovršenom stanju širenja. Najzad smo stigli do aerodroma i ušli u avion, sada zabrinuti da će nas dalaj-lama čekati na pisti i želeći da let od dvadeset minuta bude još kraći.

„Otkrivanje radosti, žao mi je što moram to da kažem, ne spasava nas od neizbežnih teškoća i duševnog bola“, dodao je nadbiskup kada smo počeli da se spuštamo ka pisti. „Zapravo, možda ćemo lakše plakati, ali ćemo se i lakše smejati. Ipak, kada otkrijemo više radošti, možemo se suočavati s patnjom na način koji nas oplemenjuje, umesto da nas čini ogorčenim. Proživljavamo teškoće ne postajući grubi. Proživljavamo duševni bol, ali ne dopuštamo da nas on slomi.“

Mnogo puta prisustvovao sam i nadbiskupovim suzama i smehu. Dobro, više smehu nego suzama, ali on ume da zaplače lako i često, zbog onoga što još nije iskupljeno, zbog onoga što još nije celovito. Sve je to za njega važno, sve to na njega duboko utiče. Njegove molitve, kojima sam bio obuhvaćen i ja, stižu širom sveta do svih onih koji su u nevolji i pate. Jedan od urednika njegove knjige imao je bolesnog unuka i nalazio se na nadbiskupovom veoma dugačkom spisku za svakodnevne molitve. Nekoliko godina kasnije, urednik ga je zamolio da se još jednom pomoli za njegovog unuka, jer se detetova bolest vratila. Nadbiskup mu je odgovorio da nikada nije ni prestajao da se moli za dečaka.

Kroz prozor smo videli snegom pokrivena planina, kao s razglednice iz dalaj-laminog doma u izgnanstvu. Kada su dalaj-lama i druge

tibetanske izbeglice posle kineske invazije tek došli u Indiju, mnogi Tibetanci privremeno su se smestili u indijske nizije, gde su se brojni razboleli zbog vrućine i komaraca. Najzad je vlada Indije organizovala boravište za dalaj-lamu u Daramsali, i on je bio veoma zahvalan zbog veće nadmorske visine i svežijeg vremena. S vremenom su mnogi Tibetanci došli da se nastane ovde, kao da je njihova zajednica tugovala za planinskim pejzažima i velikom nadmorskom visinom njihove domovine. I naravno, pre svega, oni su želeli da budu blizu svog duhovnog i političkog vođe.

Daramsala se nalazi u severnoj indijskoj saveznoj državi Himačal Pradeš, a Britanci su, dok su vladali Indijom, takođe dolazili ovamo da pobegnu od nemilosrdne vreline indijskog leta. Dok smo se bližili nekadašnjoj britanskoj planinskoj stanici, mogli smo ispod da vidimo stabla četinara i njive poput zelenog tepiha. Olujni oblaci i gusta magla često dovode do zatvaranja malog aerodroma, kao što se dogodilo i prilikom moje prethodne posete. Ali danas je nebo bilo plavo, planine u pozadini držale su pramičke oblaka podalje od samog mesta. Započeli smo naglo spuštanje pre sletanja.

„Jedno veliko pitanje prožima naše postojanje“, rekao je dalaj-lama pre putovanja. „Šta je svrha života? Posle mnogo razmišljanja, uveren sam da je svrha života pronalaženje sreće.

Nije važno da li je čovek budista kao ja, ili hrišćanin kao nadbiskup Tutu, ili pripada nekoj drugoj religiji, ili uopšte nije religiozan. Od trenutka rođenja, svako ljudsko biće želi da otkrije sreću i izbegne patnju. Nikakva razlika u našoj kulturi, našem obrazovanju ili našoj religiji ne utiče na to. Iz same srži našeg bića, mi prosto želimo radost i zadovoljstvo. Ali ova osećanja vrlo često su prolazna i teško ih je pronaći, poput leptira koji sleti na nas, a zatim odleprša dalje.

Krajnji izvor sreće je u nama. Ne u novcu, ni u moći, ni u društvenom položaju. Neki od mojih prijatelja su milijarderi, ali su vrlo nesrećni ljudi. Novac i moć ne mogu da donesu unutrašnji mir. Spoljašnja

dostignuća neće doneti stvarnu unutrašnju sreću. Moramo da gledamo unutra.

Nažalost, mnoge stvari koje narušavaju našu radost i sreću stvaramo mi sami. One često potiču iz negativnih težnji uma, emocionalne reaktivnosti ili naše nesposobnosti da cenimo i koristimo resurse koji postoje unutar nas. Patnje izazvane prirodnim katastrofama ne možemo da kontrolišemo, ali patnje izazvane našim svakodnevnim katastrofama možemo. Mi izazivamo većinu svojih patnji, tako da bi trebalo da bude logično da posedujemo sposobnost za stvaranje više radosti. To, jednostavno, zavisi od stavova, gledišta i reakcija koje unosimo u razne situacije i u naše odnose s drugim ljudima. Kad je reč o ličnoj sreći, postoji mnogo toga što kao pojedinci možemo da uradimo.“

Poleteli smo napred kada su kočnice zaustavile točkove, a onda je avion zatutnjao i zatresao se, brzo se zaustavljajući na kratkoj pisti. Kroz prozor smo videli dalaj-lamu kako stoji na pisti pod velikim žutim kišobranom koji ga je štitio od blistavog indijskog sunca. Nosio je svoju kestenjastu tuniku i crveni šal, mada smo mogli da vidimo i parčence jarkožute tkanine na njegovoj odori bez rukava. Okruživala ga je pratnja sastavljena od aerodromskih zvaničnika u odelima. Obezbeđivali su ih indijski vojnici u smeđim uniformama.

Predstavnici medija nisu pušteni na aerodrom. Ovo će biti privatan susret koji će slikati samo dalaj-lamin lični fotograf. Kada se nadbiskup Tutu spustio niz strme avionske stepenice u svojoj plavoj bluzi i prepoznatljivoj mornarskoj kapi, dalaj-lama je prišao.

Osmehiwao se, a oči su mu sijale iza velikih naočara sa četvrtastim okvirom. Duboko se poklonio, a onda je nadbiskup raširio ruke i zagrlili su se. Odmakli su se i uhvatili jedan drugog za ramena, gledajući se u oči, kao da pokušavaju da uvere sami sebe kako su zaista ponovo zajedno.

„Dugo te nisam video“, rekao je nadbiskup Tutu, nežno dodirujući obraz dalaj-lami vrhovima prstiju, pa mu okrenuo lice da ga pažljivo pogleda. „Odlično izgledaš.“

Dalaj-lama je stegnuo nadbiskupova uska ramena i napucao usne kao da mu šalje poljubac. Nadbiskup je podigao levu ruku, na kojoj je sijao zlatni venčani prsten, i uhvatio dalaj-lamu za bradu, kao što bi čovek uhvatio svoje najdraže unuče. Zatim ga je poljubio u obraz. Dalaj-lama se, nenaviknut da ga bilo ko ljubi, trgao, ali se, takođe, nasmejavao od veselja, posle čega se odmah začuo i nadbiskupov prodorni kikot.

„Ne voliš poljupce“, rekao je nadbiskup i poljubio ga i u drugi obraz. Pitao sam se koliko je poljubaca dalaj-lama primio za celi život, on – koga su u drugoj godini uzeli od roditelja i odgajali u samotnom kraljevstvu daleko od poljubaca.

Zastali su radi zvaničnog uručjenja *kate*, belog šala, što je tibetanski običaj kojim se izražava dobrodošlica i poštovanje. Dalaj-lama se naslonio, držeći ruke pritisnute na srce, u gestu dobrodošlice kojim se pokazuje naša jedinstvenost. Nadbiskup Tutu skinuo je mornarsku kapu i uzvratio naklonom. Dalaj-lama mu je obmotao dugi beli šal od svile oko vrata. Šaputali su jedan drugom na uho, pokušavajući da razgovaraju i pored buke mlaznjaka koja je i dalje odzvanjala u pozadini. Dalaj-lama je srdačno uzeo nadbiskupa za ruku, i tada su izgledali više kao da im je osam nego osamdeset godina, dok su se smejali i šalili. Dalaj-lama je nadbiskupu dao svoj štap, i krenuli su zajedno podruku, ispod žutog kišobrana.

Iako je nadbiskupu beli šal bio vezan oko vrata, ipak je s njegovog sitnog tela visio sve do nogu. Veličina *kate* koju čovek daje predstavlja odraz uvažavanja koje oseća prema osobi kojoj je daje, a visoke lame primaju najduže šalove. Ova *kata* bila je najduža koju sam ikada video. Nadbiskup se cele nedelje šalio, dok su mu oko vrata zamotavali jednu *katu* za drugom, da se oseća kao ljudska vešalica.

Uveli su nas u čekaonicu na malom aerodromu, prostoriju s dva velika, smeđa kauča, postavljena za dalaj-lamu da čeka svoje često odgođene ili zakasnele letove iz Daramsale. Videli smo predstavnike medija okupljene ispred aerodroma, kako su se poredali pored staklenog zida, čekajući priliku da snime fotografiju ili postave neko pitanje. Tek tada shvatio sam koliko je medijski privlačno i čak istorijski